

ADRIANNA MATYJASIK

UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

ADRIANNA.MATYJASIK@GMAIL.COM

[HTTPS://ORCID.ORG/0009-0007-2678-7664](https://orcid.org/0009-0007-2678-7664)

Wykorzystanie nowych technologii medialnych przez młodzież i seniorów. Raport z badań

The Use of New Media Technologies by Youth and Seniors. Research report

Abstrakt: Internet i nowe media stały się integralną częścią życia codziennego wielu osób, niezależnie od wieku czy statusu społecznego. Młodzież i seniorzy to dwie ważne grupy społeczne, których dotyczy rozwój technologii medialnych, choć często w zupełnie inny sposób. Osoby należące do różnych kategorii społecznych mogą znacząco odmiennie korzystać z nowych technologii i mieć inne problemy związane z ich codziennym wykorzystywaniem. Dlatego celem analizy w kolejnych częściach opracowania jest wskazanie cech charakterystycznych i sposobów korzystania z nowych technologii medialnych przez młodzież i seniorów. Celem analizy materiału empirycznego uzyskanego z wywiadów bezpośrednich było otrzymanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: (Pb1) Jakie są sposoby, cechy charakterystyczne i problemy związane z korzystaniem z nowych technologii medialnych przez współczesnych użytkowników? (Pb2) Jaka jest specyfika korzystania z nowych technologii medialnych przez osoby starsze? Wyniki badań wskazują, że sposoby, cechy charakterystyczne i problemy korzystania z technologii medialnych rzadko są wspólne dla osób starszych i młodszych; zazwyczaj ujawniają się istotne rozbieżności. W szczególności obserwacja specyfiki korzystania z nowych technologii medialnych przez młodzież wskazuje, że jest to dla nich narzędzie niezbędne do realizacji codziennych potrzeb osobistych, społecznych i edukacyjnych (permanentne podłączenie). Seniorzy natomiast dostrzegają korzyści płynące z technologii, ale jednocześnie cenią sobie życie poza ekranem.

Słowa kluczowe: nowe technologie; młodzież; seniorzy; korzystanie z mediów; wywiady bezpośrednie.

Abstract: The Internet and new media have become an integral part of everyday life for many people, regardless of age or social status. Young people and senior citizens are two important social groups affected by the development of media technologies, although often in very different ways. People belonging to different social categories may use new technologies in significantly different ways and have different problems related to their everyday use. Therefore, the aim of the analysis in the following sections is to identify the characteristics and ways in which young people and seniors use new media technologies. The analyses of the empirical material obtained in the face-to-face interviews aimed to

answer the following research questions: (RQ1) What are the ways, characteristics and problems associated with the use of new media technologies by contemporary users? (RQ2) What are the peculiarities of the use of new media technologies by young people? (RQ3) What are the peculiarities of the use of new media technologies by older people? The results of the research indicate that the ways, characteristics and problems of using media technologies are rarely shared between older and younger people, as significant discrepancies are usually revealed. In particular, the observation of the specifics of the use of new media technologies by young people indicates that for them it is a tool that is indispensable for their daily personal, social and educational needs (permanent connection). Seniors, on the other hand, recognise the benefits of technology, but at the same time value life beyond the screen.

Keywords: new technologies; youth; seniors; media use; face-to-face interviews.

Wprowadzenie

Rzeczony rozwój nowych technologii medialnych, zwłaszcza internetu, w ostatnich dziesięcioleciach przyczynił się do znaczących zmian w sposobach komunikacji, zdobywania informacji i realizowania interakcji społecznych. Nowe technologie medialne definiuje się jako zestaw technik oraz narzędzi przekazu i komunikacji opartych na nowych mediach, w szczególności na internecie. Nowe media charakteryzują się interaktywnością i cyfrowym tworzywem, z którego zbudowany jest przekaz (Bauer i Pisarek, 2006; Szpunar, 2008; Nowak, 2016). Zwłaszcza internet stał się integralną częścią życia codziennego wielu osób niezależnie od wieku czy statusu społecznego. Młodzież i seniorzy to dwie ważne grupy społeczne, których dotyczy rozwój technologii medialnych, choć w często w zupełnie inny sposób.

Młodzież, będąca „pokoleniem cyfrowym” dorasta w erze wszechobecnego dostępu do internetu i nowych mediów. Nowe technologie wpływają na każdy aspekt jej życia, od nauki i rozrywki, po interakcje społeczne i relacje międzyludzkie. Sposób korzystania z nowych mediów przez różne pokolenia jest zróżnicowany ze względu na wiele czynników, ale wiek odgrywa jedną z najważniejszych ról (różnice między osobami najmłodszymi i najstarszymi sięgają 50–70 proc.; CBOS 2023; Sadowski, 2023). Wiek jest związany z tendencją do korzystania z internetu w sposób niemalże ciągły, a także sprzyja gotowości do aktywnej obecności w sieci, np. zamieszczania swoich materiałów lub udzielania się na forach dyskusyjnych (np. zdjęcia i filmy zamieszcza 55 proc. użytkowników w wieku poniżej 25 lat; a na forach udziela się 48 proc. osób w wieku 34–44 lata). Starsi użytkownicy są jednak aktywni w komunikacji sieciowej – 72 proc. osób w wieku powyżej 65 lat rozmawia przez komunikator internetowy (CBOS, 2023).

Dzieci i młodzież spędzają coraz więcej czasu w wirtualnym świecie, korzystając z kanałów komunikacji, zdobywania wiedzy i wyrażania swojej tożsamości. Wpływ nowych technologii na życie młodzieży nie jest oczywiście jednoznacznie pozytywny. Największym problemem jest rosnący zakres czasu, który młodzież spędza przed ekranem smartfona lub komputera (34 proc. spędza codziennie minimum cztery godziny

w internecie; Olak, 2023) oraz związane z tym uzależnienia (ponad 30 proc. nastolatków ma objawy problemowego korzystania z internetu; Kielczykowska, 2023). W tym zakresie kluczowe jest wychowanie rodzicielskie, a zwłaszcza kształtowanie zdrowych nawyków korzystania z nowych mediów oraz ochrona przed potencjalnymi zagrożeniami (Olak, 2023). W przypadku seniorów korzystanie z nowych mediów może stanowić wyzwanie ze względu na niewystarczające umiejętności technologiczne oraz brak zaufania do nowych technologii. Osoby starsze, które nie miały wcześniej kontaktu z technologią, mogą czuć się zagubione i wykluczone z cyfrowego społeczeństwa. Na przykład ponad 50 proc. seniorów negatywnie ocena swój poziom wiedzy dotyczący bezpiecznego korzystania z internetu (InfoSenior, 2023b). Do największych wyzwań należy także cyberbezpieczeństwo (Zakrzewski, 2023). Najpowszechniejszym aspektem negatywnego wpływu nowych mediów zarówno na młodzież, jak i na seniorów jest jednak dezinformacja wynikająca z przeciążania informacyjnego oraz z braku umiejętności selekcji informacji (Łukasik-Turecka, 2023). Mimo to coraz więcej osób starszych odkrywa korzyści płynące z korzystania z internetu i nowych mediów. Dzięki nim mogą utrzymywać kontakt z rodziną i przyjaciółmi, zdobywać informacje, uczestniczyć w życiu społeczności online czy realizować własne pasje i zainteresowania.

Osoby należące do różnych kategorii społecznych mogą znacząco odmiennie korzystać z nowych technologii i mieć inne problemy związane z ich codziennym wykorzystaniem. Dlatego celem analizy w kolejnych częściach opracowania jest wskazanie cech charakterystycznych i sposobów korzystania z nowych technologii medialnych przez młodzież i przez seniorów. Przedstawienie stanu faktycznego oparte na ustaleniach dostępnych w literaturze przedmiotu oraz raportach z badań poprzedza analizę materiału empirycznego uzyskanego w drodze wywiadów bezpośrednich z grupami młodzieży i seniorów. Celem analiz było uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: (Pb1) Jakie są sposoby, cechy charakterystyczne i problemy związane z korzystaniem nowych technologii medialnych przez współczesnych użytkowników? (Pb2) Jaka jest specyfika korzystania z nowych technologii medialnych przez młodzież? (Pb3) Jaka jest specyfika korzystania z nowych technologii medialnych przez osoby starsze?

Sposoby korzystania z nowych technologii medialnych przez młodzież

Ogólny wskaźnik korzystania z internetu w Europie wynosi 97,3 proc. (Petrosyan, 2023), codzienne zaś korzystanie z sieci deklaruje 84 proc. dorosłych Europejczyków, jeszcze więcej, bo 96 proc. (w wieku 16–29 lat), młodych Europejczyków loguje się do sieci codziennie (Eurostat, 2023). Na ogólne pytanie o korzystanie z internetu 100 proc. młodych respondentów w Polsce w wieku 18–24 lata odpowiada twierdząco (CBOS, 2023). Najpopularniejsze powody korzystania z sieci przez młodych to komunikacja i rozrywka, w tym korzystanie z komunikatorów i gier (Olak, 2023) oraz oglądanie filmów i klipów wideo (Eurostat, 2023; por. Wrótniak, 2018; Techmańska,

2019). Posiadanie konta na portalu społecznościowym deklaruje 84 proc. młodych ludzi, a więc obecność w mediach społecznościowych jest współcześnie powszechne (Eurostat, 2023). Większość młodzieży mogłaby stwierdzić, że nieposiadanie konta to jak nieistnienie, ponieważ głównie tych serwisów używa się do kontaktowania z rówieśnikami. Młodzi ludzie kreują swój wizerunek oraz kształtują zainteresowania właśnie w przestrzeni internetowej. Wyróżniają się w zakresie obserwowania influencerów, ponieważ badania wskazują, że 74 proc. osób w wieku 15–26 lat obserwuje co najmniej jednego z nich, a prawie 40 proc. interesuje się stale nawet dziesięcioma influencerami (NASK, 2023). Może to być zjawisko niepokojące, ponieważ treści przedstawiane przez influencerów są często nieodpowiednie dla młodych ludzi.

Młodzież najczęściej łączy się z internetem w domu lub w szkole z użyciem telefonu komórkowego. Korzystanie z telefonu komórkowego zaczyna się najczęściej w wieku 7–10 lat (UKE, 2023), a 100 proc. osób w wieku 18–24 lata deklaruje korzystanie z połączeń bezprzewodowych. Jednak również wśród osób powyżej 65. roku życia odsetek ten jest bardzo wysoki i wynosi 95 proc. (CBOS, 2023; por. Antosz, 2014). Coraz więcej młodych ludzi chętniej „przechodzi w tryb online” poza zasięgiem kontroli rodzicielskiej, w czasie przerw w szkole czy w domu kolegów. Okazuje się, że nastolatki nie są do końca świadomi wirtualnych zagrożeń, a rodzice często nie wiedzą, co ich dzieci robią w internecie (Olak, 2023). Wydłuża się czas spędzany w sieci, nastolatki przebywają w wirtualnym świecie ok. 4–5 godzin dziennie, a w weekendy nawet ok. 6–8 godz. dziennie, nie doświadczając przy tym większych ograniczeń ze strony rodziców (Olak, 2023; NASK, 2023).

Poziom umiejętności cyfrowych współczesnej młodzieży jest zróżnicowany w zależności od rodzaju aktywności. Wyniki ogólnopolskiego testu kompetencji cyfrowych IT Fitness Test z 2022 roku wskazały, że co prawda młodzi ludzie bez problemu obsługują większość aplikacji czy nagrywają rolki dla mediów społecznościowych, ale gorzej radzą sobie z programami biurowymi i gubią się w bardziej zaawansowanych funkcjach mediów społecznościowych (Meszczysłowska, 2023). Okazuje się też, że młodzież w niewielkim stopniu wykorzystuje możliwości, jakie daje internet. Jest to dla nich źródło wiedzy oraz pomoc w nauce, najchętniej czerpią informacje z najpopularniejszych miejsc w sieci, takich jak: Google, Wikipedia i YouTube (Techmańska, 2019), ale często mają problem z wyszukiwaniem właściwych informacji, co jest spowodowane wąskimi horyzontami myślowymi, ograniczonym słownictwem czy brakiem umiejętności weryfikowania prawdziwości komunikatów. Przyzwyczajeni do korzystania wyłącznie z wyszukiwarki Google, w momencie nieodnalezienia informacji na samym początku strony nie potrafią dostrzec alternatyw.

Sposoby korzystania z nowych mediów przez seniorów

Chcąc iść z duchem czasu, osoby starsze coraz częściej starają się wdrożyć nowe technologie w swoje życie. W 2023 roku z internetu korzystało: 54 proc. respondentów

w wieku 55–64 lata, 49 proc. osób w wieku 65–74 lata, a wśród osób powyżej 76. roku życia – 49 proc. (CBOS, 2023). Internauci w wieku powyżej 50 lat skupiają się częściej na poszukiwaniu informacji niż na eksplorowaniu sieci i świadomym wyborze treści, a zakres aktywności w internecie wśród osób starszych jest węższy niż w przypadku młodzieży (Krajowy Instytut Mediów, 2023). W tej grupie odbiorców mediów rozrywka jest głównym celem korzystania z sieci dla mniej niż 50 proc. internautów. Zauważa się także zmniejszającą się liczbę osób korzystających z płatnej telewizji na rzecz kanałów telewizji publicznej.

Do najbardziej popularnych usług sieciowych, z których korzystają seniorzy, należy bankowość elektroniczna (82 proc.; InfoSenior, 2023a), ale prawie połowa robi także zakupy przez internet (43 proc., ARC Rynek i Opinia, 2023). Choć najpopularniejszymi mediami wśród starszych osób wciąż są radio i telewizja, to jednak nowe media zyskują popularność, a w szczególności media społecznościowe. Z Facebooka korzysta 35 proc. respondentów, z YouTube'a – 24 proc., a z komunikatorów takich jak WhatsApp i Messenger – ponad 30 proc. (ARC Rynek i Opinia, 2023).

Seniorzy jako społeczność, która w większości wychowywała się bez nowoczesnych technologii, doświadcza różnych przeszkód i barier w poznawaniu tej sfery życia, co tłumaczy dystans, jakim wykazują się osoby starsze w stosunku do technologii komunikacyjnych. Innym czynnikiem są ograniczenia możliwości psychofizycznych (Czerniawska i in., 2011; Szmiegielska i in., 2012). Próby korzystania z nowych technologii mogą być zaburzone ze względu na pogorszenie uwagi, percepcji i pamięci. Ludzie starsi często mają problemy z zaadaptowaniem się do zmian, przez co problemy sprawia im przystosowanie się do nowych technologii.

Bariera finansowa to kolejna przeszkoda, którą osoby starsze napotykać w korzystaniu z nowych technologii. Często zbyt niskie emerytury lub zarobki nie pozwalają na zakup komputera, rutera i pokrywanie kosztów dostępu do internetu. Jak wskazują badania Krajowego Instytutu Mediów, wśród osób po 65. roku życia 54 proc. posiada telefon z dotykowym ekranem w stosunku do 89 proc. ogółu gospodarstw domowych, w których są telefony (Szymaniak, 2023). Odsetek ten jest jednak znacząco wyższy w gospodarstwach domowych osób w wieku 55–64 lata (78,6 proc.). Z kolei z raportu *Digital Poland* (2023) wynika, że 78 proc. badanych uważa, że w Polsce brakuje odpowiedniej edukacji medialnej, przez co społeczeństwo jest narażone na dezinformację. Problem ten dotyczy zwłaszcza osób najmłodszych i najstarszych. Wśród seniorów występują także problemy komunikacyjne, np. treści zawarte w sieci są skierowane do osób, które posiadają podstawową wiedzę z danego zakresu, a nie uwzględniają tych, którzy nią nie dysponują. Sieciowe treści bogate w terminy profesjonalne (często napisane bardzo małą czcionką) mogą być niedostępne poznawczo i technicznie dla seniorów. Osobom starszym nowoczesne technologie kojarzą się z czymś trudnym w obsłudze, a jeśli nie pogłębiają swojej wiedzy na temat sposobów korzystania z nich, są do nich negatywnie nastawieni. Może im też towarzyszyć strach przed byciem wyśmianym i odrzuconym (Czerniawska i in., 2011).

Seniorów często dotyczy problem wykluczenia cyfrowego, zwłaszcza tych po 75. roku życia, a mając na uwadze fakt, że aktualnie życie w dużej mierze jest przeniesione do przestrzeni wirtualnej, wykluczenie to dotkliwie dotyka osoby starsze, tym samym spychając ich na margines społeczeństwa. Wykluczenie cyfrowe to brak lub ograniczona możliwość korzystania z nowych technologii i nowoczesnych form komunikacji (Adamczyk i Lisiecka-Bednarczyk, 2022). Dane z raportu Fiberhost z 2021 roku wykazują, że ok. 3,8 mln Polaków jest wykluczonych cyfrowo, z czego aż 3,6 mln to osoby w wieku 45–74 lata (Tyszkowski, 2022). Wiąże się to z problemem bezpieczeństwa w sieci oraz wiedzą na ten temat. Okazuje się, że większość (55 proc.) seniorów ocenia swój poziom wiedzy na temat bezpiecznego korzystania z internetu jako przeciętny, a mimo to ponad 60 proc. z nich czuje się bezpiecznie w sieci (InfoSenior, 2023a).

Rozwój technologii medialnych powoduje nie tylko konieczność dostosowania się do ich funkcjonalności przez różne grupy społeczne, ale także potrzebę ciągłej aktualizacji wiedzy i prowadzenia badań, które odzwierciedlają i wyjaśniają sposoby korzystania z nowych mediów przez poszczególne grupy użytkowników. W dalszej części opracowania zostanie przedstawiona charakterystyka strony metodologicznej procesu badawczego oraz wyniki obserwacji przeprowadzonych w drodze wywiadów bezpośrednich dotyczących korzystania z nowych mediów przez młodzież i seniorów.

Materiał badawczy i metody analizy

Badanie w formie wywiadów bezpośrednich zostało przeprowadzone z udziałem 20 osób reprezentujących dwie grupy wiekowe – grupę młodzieży w przedziale wiekowym 17–25 lat oraz grupę osób starszych i seniorów (powyżej 60 lat) w przedziale wiekowym 50–65 lat. W skład grupy młodzieży weszło 10 osób, z czego pięć to kobiety, a pięć – mężczyźni. Grupę osób starszych natomiast reprezentowało 10 osób (10 kobiet i 10 mężczyzn w obydwu grupach wiekowych łącznie). Badane osoby były zróżnicowane ze względu na wykształcenie oraz zawód. Wywiady trwały ok. 30–40 minut i zostały przeprowadzone w kwietniu 2023 roku. Osoby badane zostaną przedstawione następującymi skrótami: MKB, wiek – młoda kobieta w określonym wieku; MMŻ, wiek – młody mężczyzna w określonym wieku; SKB, wiek – starsza kobieta w określonym wieku; SMŻ, wiek – starszy mężczyzna w określonym wieku.

Wywiad bezpośredni (pogłębiony) jest jedną z podstawowych metod gromadzenia danych w naukach społecznych. Metoda ta służy do prowadzenia badań jakościowych. Tę formę uczeni definiują jako „[...] specyficzną formę dialogu, w którym wiedza jest tworzona poprzez interakcję między ankierem a rozmówcą” (Gudkova, 2012: 112). Należy zaznaczyć, że wywiad nie jest zwykłą wymianą opinii, ponieważ jest ukierunkowany i podporządkowany konkretnemu celowi stawianemu przez badacza. To badacze torują drogę rozmówcom i sprawują kontrolę nad przebiegiem komunikacji. Wywiad bezpośredni powinien być postrzegany jako interakcja mię-

dzy badaczem a osobą badaną, którzy wspólnie tworzą doświadczenie i interpretację wcześniejszego zachowania. Wpływ badacza na odpowiedzi rozmówcy zależy od jego umiejętności i doświadczenia w prowadzeniu wywiadu. Ważną cechą wywiadów jest ich subiektywność. Trudność wykluczenia wpływu badacza, jak również innych czynników sytuacyjnych, oznacza, że na reakcje rozmówcy zawsze będą w pewnym stopniu wpływać warunki zewnętrzne, więc w różnych sytuacjach możemy uzyskać różne odpowiedzi od rozmówcy (Babbie, 2007; Gudkova, 2012).

Obydwu grupom osób badanych przedstawiono zbiór pytań, które posiadały część wspólną oraz część dostosowaną do danej grupy wiekowej. Celem badań było udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: (Pb1) Jakie są sposoby, cechy charakterystyczne i problemy związane z korzystaniem nowych technologii medialnych przez współczesnych użytkowników? (Pb2) Jaka jest specyfika korzystania z nowych technologii medialnych przez młodzież? (Pb3) Jaka jest specyfika korzystania z nowych technologii medialnych przez osoby starsze?

W składzie pierwszego pytania badawczego znalazły się poniżej wymienione pytania.

1. Jaka rolę w Twoim życiu odgrywa internet? Czy wyobrażasz sobie życie bez nowoczesnych technologii? Dlaczego tak/nie?
2. Które z urządzeń preferujesz – komputer czy smartfon, i z jakich powodów?
3. Czy posiadając telefon z funkcją dostępu do internetu jesteś cały czas online? Dlaczego tak/nie?
4. Czy wyłączaś na noc internet w telefonie? Dlaczego tak/nie?
5. W jakim wieku zacząłeś naukę korzystania z nowoczesnych technologii (komputera, internetu, smartfonów, smartwatchy)? Co Cię do tego skłoniło? Kto Cię tego nauczył?
6. Czy Twoim zdaniem internet jest niebezpiecznym miejscem? Jakie zagrożenia internetowe znasz i jak je oceniasz?
7. Jakie są Twoje ulubione serwisy internetowe i aplikacje mobilne? Z których korzystasz najczęściej? Dlaczego?
8. Ile czasu zazwyczaj spędzasz codziennie na korzystaniu ze swojej ulubionej aplikacji lub serwisu i w jakich okolicznościach?
9. Co Twoim zdaniem jest największą zaletą nowoczesnych technologii medialnych i z jakich powodów?
10. Co Twoim zdaniem jest największą wadą nowoczesnych technologii medialnych i z jakich powodów?
11. Jak oceniasz użyteczność dostępu do internetu, w czym ten dostęp najbardziej się przydaje i co zmienia w Twoim życiu?
12. Jaki rodzaj kontaktu z rodziną preferujesz – przez internet czy osobiście, i dlaczego?
13. Jaki rodzaj kontaktu ze znajomymi preferujesz – przez internet czy osobiście, i dlaczego?
14. Wolisz robić zakupy internetowo czy stacjonarnie? Z jakich powodów?

15. Czy masz jakieś nieprzyjemne wspomnienia związane z korzystaniem z nowoczesnych technologii medialnych lub zostałeś oszukany? Opowiedz o tym.

Każdej z grup: młodzieży i seniorów, zostało zadane dodatkowe pięć pytań, które zostały dostosowane do danej grupy osób badanych. Pytania zadane młodzieży były następujące:

16. Czy jako młoda osoba, gdy otrzymałeś od opiekunów zakaz korzystania z internetu/komputera/telefonu, za wszelką cenę starałeś się i tak z niego korzystać, np. ignorowałeś zakaz, korzystałeś z urządzeń znajomych itd.? Czym było spowodowane takie zachowanie?
17. Jaką rolę odgrywa internet w Twojej edukacji? Do czego go używasz i dlaczego?
18. Czy kiedykolwiek miałeś poczucie, że gdyby nie media społecznościowe nie miałbyś wcale pojęcia na temat niektórych spraw? Jeśli tak, to jaką rolę w Twoim wychowaniu i kształtowaniu charakteru odgrywa internet?
19. Jakich czynności wykonanych w internecie żałujesz? Np. opublikowania określonego komentarza, anonimowych wiadomości, wejścia w link, który był wirusem, uprawiania hejtu itd. Dlaczego?
20. Czy zdarza Ci się korzystać ze smartfona lub internetu w trakcie zajęć lekcyjnych? Jeśli tak, to z jakich powodów? Czy uważasz, że masz podzieloną uwagę i skupiasz się na zajęciach czy całkowicie się wyłączasz?

Natomiast grupie osób starszych zadano następujące pytania:

21. Wyraż opinię na temat swoich lat młodości, w których nie dominowało „życie internetowe”. Czy według Ciebie Twoje dzieciństwo byłoby lepsze, jeśli byłby dostęp do nowoczesnych technologii?
22. Jak oceniasz intensywność swoich potrzeb korzystania ze smartfona/komputera w trakcie przerwy w pracy? Co wtedy sprawdzasz/robisz?
23. Czy uważasz, że nowoczesne technologie pomagają w wychowywaniu dzieci? Uzasadnij swoją odpowiedź.
24. Co sprawia Ci największą trudność w korzystaniu z nowoczesnych technologii? Dlaczego tak jest?
25. Czy czujesz się gorszy od osób, które są bardziej od Ciebie obyte w świecie technologicznym? Dlaczego tak jest?

W kolejnej części pracy zostaną przedstawione wyniki analizy materiału zgromadzonego za pomocą wywiadów bezpośrednich. Wywiady przebiegały zgodnie ze strukturą wyznaczoną przez powyższe pytania.

Wyniki badań

Część wspólna wywiadów bezpośrednich zawiera 15 pytań, które pomogą odpowiedzieć na pierwsze pytanie badawcze. Odpowiadając na pierwsze pytanie w wywiadzie, dotyczące roli, jaką w życiu badanych odgrywa internet, osoby te twierdziły, że internet jest znakomitym narzędziem, które ułatwia codzienne funkcjonowanie. Ze względu na pewne przyzwyczajenia do łatwości w czerpaniu informacji, komunikacji czy w załatwianiu spraw urzędowych uważają funkcjonowanie bez dostępu do internetu za bardzo trudne. Zdarzyły się jednak osoby w grupie seniorów, które zdecydowanie wyobrażają sobie życie bez dostępu do technologii, ponieważ kiedyś było to dla nich na porządku dziennym.

W moim życiu internet odgrywa ważną rolę. Jest głównym źródłem komunikacji, szukania informacji i rozrywki. Nie wyobrażam sobie życia bez nowoczesnych technologii. Technologia często ułatwia życie, wyręcza nas w niektórych aktywnościach i umila czas (MKB, 19).

Daje mi łatwy dostęp do informacji, umożliwia komunikację z rodziną i przyjaciółmi, a także zapewnia rozrywkę i możliwość nauki nowych umiejętności. Jednak równocześnie potrafię wyobrazić sobie życie bez nowoczesnych technologii, gdyż istnieje pewna nostalgiczna tęsknota za czasami, gdy kontakt był bardziej osobisty, a rozrywka opierała się na tradycyjnych formach (SMŻ, 58).

Wyobrażam sobie życie bez nowoczesnych technologii, bo nie korzystałam z niego od zawsze. Kiedyś życie było bez tego i ludzie sobie radzili (SKB, 57).

Pytanie drugie dotyczyło korzystania z komputera oraz telefonu komórkowego. Wszyscy respondenci to osoby, które korzystają z obydwu urządzeń, natomiast widoczną była przewaga korzystania z telefonu komórkowego. Telefon jest urządzeniem mobilnym, można go wszędzie za sobą zabrać i jest poręczny, więc wszystkie osoby badane mają go zawsze przy sobie, co prowadzi do większej częstotliwości w korzystaniu niż w przypadku komputera.

Z komputera rzadko, a z telefonu codziennie; do telefonu mam dostęp i mam go cały czas przy sobie, komputer nie jest mobilny (MKB, 17).

Z komputera głównie w pracy, telefon cały czas w ciągu dnia mam przy sobie w razie potrzeby. Wolę korzystać z telefonu, ponieważ jest stale pod ręką i ma możliwości nie mniejsze niż niejeden komputer (SKB, 50).

Częściej korzystam z telefonu, bo jest zawsze pod ręką i służy mi do sprawdzania potrzebnych informacji, np. wiadomości, aktualnych wydarzeń. Komputera używam do dłuższego czytania, pisania, rysowania i robienia opłat (SMŻ, 58).

Pytanie trzecie dotyczyło ciągłej obecności online. Tu ujawniły się różnice międzypokoleniowe, ponieważ okazało się, że młode pokolenie to grupa, która twierdzi, że potrzebuje być ciągle online ze względu na potrzebę bycia na bieżąco oraz komunikuje się ze znajomymi za pomocą komunikatorów internetowych, których podstawą jest dostęp do internetu. Potrzeby te nie były tak silnie obecne wśród osób starszych.

Jestem cały czas online. Bardzo rzadko wyłączam opcje dostępu do internetu w swoim telefonie. Lubię być na bieżąco ze wszystkimi wiadomościami i aktualnościami (MKB, 25).

Jestem dostępna online praktycznie cały czas. Wyłączam tę funkcję tylko wtedy, gdy muszę skupić się na nauce, pracy lub znajduję się w sytuacji, gdy przychodzące powiadomienia rozpraszały mnie, czy są niemiłe widziane (MKB, 22).

Tak, w domu i w pracy jestem podłączony cały czas do WI-FI, natomiast poza tymi miejscami mam ciągle uruchomiony swój internet w telefonie. Daje mi to poczucie, że niczego nie tracę i jestem na bieżąco (MMŻ, 25).

Natomiast odpowiedzi na pytanie o wyłączanie internetu lub wyciszanie telefonu w godzinach nocnych były podobne w całej grupie. Oba pokolenia cenią sobie odpoczynek i spokojny sen, więc większość z nich ma zawsze w nocy wyciszony telefon, natomiast młodzi nie wyłączają internetu. U starszego pokolenia można zauważyć wyłączanie internetu, ale bez wyciszania telefonu. Są przekonani, że gdyby ktoś potrzebował ich pomocy, to dzwoniłby bezpośrednio na numer telefonu, a wyciszony telefon sprawiłby, że mogliby tego nie usłyszeć.

Nie, wyłączam internet tylko wtedy, gdy jest mi potrzebny (SMŻ, 58).

Nie jestem cały czas online, włączam internet od czasu do czasu, gdy czegoś potrzebuje (SKB, 50).

Praktycznie większość czasu mój telefon jest wyciszony i ma uruchomioną wibrację, więc w nocy jest tak samo – internet pozostaje włączony, ale dźwięki są wyciszone (MMŻ, 24).

Nie mam włączonego internetu na noc, podobnie jak często wyłączam go w dzień. Nie wyciszam telefonu na noc, ponieważ może ktoś do mnie dzwonić z pilną potrzebą (SKB, 63).

W odpowiedziach na kolejne pytanie o wiek i powody rozpoczęcia korzystania z nowoczesnych technologii możemy zauważyć istotne różnice pokoleniowe. Młodsze pokolenie to osoby, które rozpoczęły naukę korzystania z nowoczesnych technologii jeszcze w szkole podstawowej. Dorastanie wśród nowinek technicznych jest dla nich na porządku dziennym. Seniorzy to osoby, które siłą rzeczy wychowywały się bez nowoczesnych technologii, a naukę korzystania z nich zaczęły w okresie dorosłości. Powody rozpoczęcia korzystania z nowoczesnych technologii były najczęściej związane z koniecznością ich używania w życiu zawodowym.

W wieku około 7 lat, kiedy moi rodzice kupili dobrej jakości jak na tamte czasy laptop. Korzystać z niego nauczyłam się sama. Miałam też w pierwszej lub drugiej klasie podstawówki kilka zajęć, jak korzystać z komputera. Wiele z moich rówieśników korzystało w tym czasie z komputera, głównie grając w gry komputerowe. Nie chciałam więc być wykluczona, a także uważałam to za dobry sposób spędzania wolnego czasu (MKB, 22).

W wieku 7 lat, czułem nacisk społeczeństwa, wszyscy dookoła zaczęli mieć wtedy swoje własne sprzęty. Nauczyło mnie rodzeństwo (MMŻ, 25).

Miałam 45 lat, kiedy zaczęłam naukę korzystania z komputera, ponieważ tego wymagała ode mnie moja praca. Z pomocą przyszedł mi informatyk, który skrupulatnie nauczał mnie korzystania z technologii (SKB, 57).

Zacząłem naukę korzystania z internetu w wieku 34 lat, ponieważ tego wymagał ode mnie mój pracodawca (SMŻ, 64).

Pytanie szóste pomaga zrozumieć, jak postrzegany jest internet przez obydwie grupy badanych. Respondenci generalnie uważają, że internet jest miejscem niebezpiecznym oraz zdają sobie sprawę z zagrożeń, jakie mogą dotknąć jego użytkowników. Jednak w przypadku osób z grupy wiekowej 50–65 lat część z nich nie zdaje sobie sprawy z powagi zagrożeń, jakie mogą na nich czekać w internecie, natomiast uważają, że dla dzieci i młodzieży internet może być niebezpieczny. Z uzyskanych odpowiedzi udzielonych przez osoby młode wynika, że zdają sobie one sprawę z tego, jakie zagrożenia można napotkać w internecie, i wiedzą, jak ich unikać. Wiedza osób starszych dotyczy głównie niebezpiecznych znajomości, kradzieży z kont bankowych, niebezpiecznych linków oraz nieprawdziwych informacji.

Internet jest zdecydowanie jednym z najbardziej niebezpiecznych miejsc, głównymi zagrożeniami są hakerzy i wirusy komputerowe, które kradną dane osobiste (MMŻ, 21).

Może być niebezpiecznym miejscem, zwłaszcza dla dzieci, które korzystają z niego bez nadzoru. Znam kradzieże, niebezpieczne linki, ogólnodostępną pornografię – uważam, że z internetu trzeba korzystać mądrze (SKB, 63).

W odpowiedziach na kolejne pytanie odnośnie do czasu, jaki badani spędzają na swoich ulubionych serwisach, również możemy zauważyć znaczną różnicę pomiędzy pokoleniami. Młode osoby, dla których korzystanie z nowoczesnych technologii jest naturalną aktywnością, spędzają bardzo dużo czasu w mediach społecznościowych, ponieważ często pomagają im to radzić sobie z nudą. Seniorzy to osoby, które w wolnych chwilach uciekają się do czytania książek, szydełkowania czy gotowania, więc czas, jaki spędzają w internecie, jest znacznie krótszy. Seniorzy korzystają z internetu, kiedy potrzebują znaleźć informacje związane z pracą lub życiem znajomych i rodziny.

Myszę, że łącznie w ciągu całego dnia to jest jakieś 4–5 h (MKB, 25).

Służą mi do spędzania czasu wolnego w trakcie odpoczynku, wydaje mi się, że może to być około czterech godzin łącznie (MMŻ, 24).

1–2 h głównie wieczorem na tygodniu, w razie dużej potrzeby w weekendy. Korzystam tylko w wolnym czasie, kiedy mam chwilę dla siebie (SKB, 50).

Około jednej godziny dziennie spędzam na przeglądaniu serwisów informacyjnych (SMŻ, 64).

Następna część wywiadów dotyczyła wad i zalet nowoczesnych technologii medialnych. Wśród zalet przeważała odpowiedź dotycząca szybkiego i łatwego dostępu do informacji, ułatwienia codziennego życia oraz usprawnienia komunikacji. W przypadku wad dominowała możliwość szybkiego uzależnienia się od sieci oraz zajmowania cennego czasu, a także oszustwa internetowe i brak anonimowości.

Szybkość przepływu informacji, możemy wiedzieć wszystko w bardzo krótkim czasie, co pozwala uniknąć wykluczenia społecznego (MMŻ, 23).

Dostęp do informacji, wszystko jest na wyciągnięcie ręki, nie trzeba się specjalnie wysilać (SKB, 57).

Szybki dostęp do wielu informacji, ale również zobaczenie miejsc, do których możemy nigdy nie dotrzeć. Dla mnie jednak największą zaletą jest łatwy i szybki dostęp na dokonanie zakupów (SKB, 50).

Odnosząc się do pytania dotyczącego użyteczności internetu wszystkie osoby badane uznały go za narzędzie bardzo przydatne i użyteczne, szczególnie ze względu na ogólnodostępność informacji. Cenią oni sobie również ułatwienie codziennych czynności, na przykład spraw urzędowych, zakupów, pozyskiwania wiedzy.

Pytanie dwunaste i trzynaste dotyczyły kontaktu online z rodziną oraz znajomymi. Respondenci cenią sobie kontakt bezpośredni, doceniają fakt, że mogą widzieć reakcje ludzi oraz doświadczać wrażeń, jakie daje rozmowa osobista. Zarówno w przypadku osób młodych, jak i osób starszych przeważała preferencja kontaktów osobistych, ponieważ kontakt internetowy jest dla nich sztuczny i utrudnia nawiązywanie i podtrzymywanie relacji międzyludzkich. W grupie młodzieży w pytaniu dotyczącym kontaktu z rodziną zdarzały się wyjątki.

Przez internet, nie muszę odpowiadać na trudne pytania (MMŻ, 23).

Wolę przez internet, ponieważ moje relacje rodzinne są skomplikowane i nie przepadam za kontaktem osobistym (MMŻ, 24).

Pozostała część osób badanych, zarówno w przypadku rodziny, jak i znajomych, zdecydowanie preferuje kontakt osobisty.

Badani zostali także zapytani, jaką formę zakupów preferują: stacjonarnie czy przez internet. Zdania były podzielone. Część osób uważa, że zakupy internetowe to znakomity sposób na to, żeby zaoszczędzić czas. Nie są zmuszeni wtedy do stania w kolejkach, korkach ani do przemieszczania się od sklepu do sklepu, co znacznie usprawnia organizację dnia. Druga grupa to osoby, które zdecydowanie wolą robić zakupy stacjonarnie, ponieważ mają wtedy możliwość dokładnego przyjrzenia się temu, co kupują. Mogą dotknąć towar, dokładnie obejrzeć, zanalizować i sprawdzić, czy produkt jest dobrej jakości i czy nie posiada ewentualnych zniszczeń i zabrudzeń.

Wole robić zakupy stacjonarnie. Nie lubię zamawiać przez internet ze względu na możliwość nietrafienia z rozmiarem i późniejsze problemy z odsyłaniem zakupionych rzeczy (MKB, 25).

Internetowo, jest to duża oszczędność czasu, nie muszę stać w kolejkach i tracić czas na jeżdżenie po galeriach (MMŻ, 25).

Stacjonarnie, bo buta lub kurtki przez internet nie przymierzę, nie zobaczę, czy mi odpowiadają; podobnie jest w przypadku urządzeń. Jeśli chodzi o zakup części do maszyn i samochodów, mogę kupić online, ale kiedy jest błąd w dobraniu, zakup się przedłuża. Przez internet kupuję, kiedy jest dużo taniej albo nie jest coś dostępne stacjonarnie (SMŻ, 58).

Kolejne pytanie koncentrowało się na nieprzyjemnych doświadczeniach związanych z korzystaniem z nowoczesnych technologii. Większość badanych nie doświadczyła żadnych nieprzyjemnych sytuacji ani oszustw w internecie; duża grupa ma znajomych, którzy wspominają takie przykre sytuacje, a pozostali respondenci to

osoby, które doświadczyły bezpośrednio nieprzyjemnych sytuacji. Najpopularniejsze to hejt w sieci, kradzież pieniędzy z konta bankowego oraz włamania na konto i próby wyłudzenia pieniędzy.

Kradzież z konta bankowego. Dwa miesiące po tym, jak założyłam konto w banku, miałam trzy transakcje na około 15 zł, pochodzące z Holandii, na aplikację Uber. Z aplikacji nigdy wtedy nie korzystałam, nie byłam też w Holandii. Musiałam zamknąć konto w banku, założyć nową kartę. Na szczęście pieniądze zostały mi zwrócone, gdy napisałam odpowiednie pismo do banku (MKB, 22).

Mojej koleżance włamali się na Messenger, po czym wypisywali do znajomych w celu wyłudzenia pieniędzy (MMŻ, 25).

Osobiście nie, ale zdarzyło się mi zakupić produkt niezgodny z opisem (SKB, 50).

Tak, kupiłem urządzenie, które miało „lepszy opis” niż faktyczny stan urządzenia i musiałem zwrócić (SMŻ, 58).

Pytanie pierwsze skierowane do grupy wiekowej 17–25 lat dotyczyło zakazu, czyli tzw. szlabanu na korzystanie z technologii. Część badanych próbowała ominąć taki zakaz na różne sposoby, ponieważ nie wyobrażali sobie nieposiadania dostępu do mediów społecznościowych i braku kontaktu z rówieśnikami. Były jednak osoby, które respektowały zakaz nadany przez rodziców i skupiały się na innych aktywnościach.

Tak, jako młoda osoba próbowałam korzystać z nowoczesnych technologii mimo zakazu np. rodzica. Spowodowane to było faktem, iż jako młoda osoba chciałam być cały czas w kontakcie ze znajomymi i światem wirtualnym (MKB, 25).

Nie było potrzeby zabrania mi używania elektroniki, gdyż byłam dość aktywnym dzieckiem, niespędzającym (24/7) czasu przed telefonem (MKB, 21).

Tak, gdy dostawałam zakaz korzystania z komputera czy telefonu, łamałam te zakazy. Czułam, że jeśli nie będę używać internetu, ominie mnie ważne wydarzenie, jakaś informacja, spotkanie ze znajomymi, dyskusja. Miałam też poczucie, że ciężko mi będzie wrócić do sieci, ponieważ nie będę znała nowych, tak szybko zmieniających się trendów (MKB, 22).

Kolejne pytanie nawiązywało do edukacji osób badanych: Jaką rolę odgrywa internet w Twojej edukacji? Do czego go używasz i dlaczego? Badanie jednoznacznie wskazuje, że internet odegrał znaczącą rolę w procesie edukacji. Wielu respondentów wyraziło przekonanie, że dostęp do szerokiej gamy informacji online znacznie ułatwia zdobywanie wiedzy i poszerzanie horyzontów. Internet stał się nieodłącznym narzę-

dziem dla młodych ludzi, którzy korzystają z różnorodnych platform edukacyjnych, kursów online, zasobów multimedialnych oraz społeczności naukowych. Ponadto za sprawą internetu młodzież ma możliwość łatwego kontaktu z ekspertami i nauczycielami z różnych części świata, co dodatkowo wzbogaca ich proces uczenia się. Wyniki potwierdzają, że internet jest nie tylko źródłem informacji, ale także platformą, która wspiera rozwój i rozbudza pasję młodych ludzi, umożliwiając im eksplorację różnych dziedzin w sposób dostępny, innowacyjny i interaktywny.

Internet w mojej edukacji odgrywa istotną rolę. Dzięki temu mam możliwość poszerzania swojej wiedzy. Czerpię z internetu informacje, które przydają mi się na studiach, jak również w życiu codziennym. W internecie zawsze znajduje odpowiedź na pytanie, którego potrzebuję. Nie wyobrażam sobie na chwilę obecną swojej edukacji bez dostępu do internetu (MKB, 25).

Przez internet mam prowadzone zdalne zajęcia oraz zdobywam wiedzę i informacje potrzebne mi na studia. Często tworzę tu też projekty (np. prezentacje) czy prace (np. eseje) czy pracę dyplomową (MKB, 22).

W trakcie trwania mojej edukacji wykorzystywałem internet do szybkiego wyszukiwania informacji, bez konieczności sięgania po różne książki. Zdarzało się też używać go do ściągania na różnych egzaminach (MMŻ, 25).

Odpowiadając na pytanie dotyczące znaczenia mediów społecznościowych w życiu osób badanych („Czy kiedykolwiek miałeś poczucie, że gdyby nie media społecznościowe, nie miałbyś pojęcia na temat niektórych spraw? Jeśli tak, jaką rolę w Twoim wychowaniu i kształtowaniu charakteru miał internet?”), badani twierdzili, że gdyby nie korzystanie z tych platform, nie mieliby stosownej wiedzy na wiele ważnych tematów. Uważają oni, że zwłaszcza kontrowersyjne i osobiste tematy w świecie realnym i w komunikacji osobistej często nie są w ogóle poruszane. Media społecznościowe są więc doceniane między innymi z powodu wpływu, jaki mają na rozwój osobisty i społeczny użytkowników.

Zadając pytanie: „Jakich czynności wykonanych w internecie żałujesz? Np. komentarza, hejtu, anonimowych wiadomości, wejścia w link, który był wirusem itd. Dlaczego?”, moim celem było zrozumienie, jakie swoje aktywności w sieci użytkownicy uważają za nieprzemyślane i niepotrzebne. Okazało się, że respondenci niekiedy żałują niestosownych wiadomości kierowanych do innych osób. Usprawiedliwiają takie zachowania brakiem świadomości, że mogli komuś wyrządzić krzywdę. Badani żałują także braku ostrożności w korzystaniu z sieci, na przykład kiedy otwierali linki i wchodzili na strony, na które nie powinni wchodzić.

Analizując odpowiedzi na pytanie: „Jak często korzystasz z telefonu/internetu w trakcie zajęć lekcyjnych? Czy masz podzielną uwagę i skupiasz się na zajęciach czy

całkowicie się wyłączyć?” dowiadujemy się, że grupa badanych korzysta lub korzystała z telefonu i internetu w trakcie zajęć lekcyjnych. Są to osoby, które korzystają z nich w sposób ciągły, a więc także w trakcie zajęć lekcyjnych. Mimo tego, jak deklarują, starają się być skupieni na przedmiocie, którego się uczą. Inne osoby przyznają, że w trakcie korzystania z urządzeń i treści dostępnych online są nimi zupełnie pochłonięci i przestają zwracać uwagę na prowadzone zajęcia. Pytanie szesnaste zadane grupie wiekowej 50–65 lat dotyczyło ich opinii na temat lat młodości, w których nie dominowało „życie internetowe”. Respondenci, którzy wychowali się bez nowoczesnych technologii, są zadowoleni ze swoich lat młodości, ponieważ twierdzą, że mogli doświadczać piękna otaczającej ich rzeczywistości bez dodatkowych „ulepszaczy” w postaci telefonów, tabletów czy komputerów (np. nie żałują, że nie mieli dostępu do oferty bajek w internecie czy gier komputerowych).

Według mnie życie było wtedy lepsze. Czerpaliśmy wiedzę od rodziców i dziadków, było to główne źródło naszej wiedzy. Było mniej uzależnień, człowiek skupiał się na życiu realnym (SKB, 57).

Nie uważam, że brak internetu wpłynął na jakość mojego dzieciństwa. W czasach, gdy internet i nowoczesne technologie nie dominowały, dzieciństwo miało swoje unikalne piękno i wartość. Było bardziej skoncentrowane na interakcjach bezpośrednich, zabawach na świeżym powietrzu, kreatywności i społeczności lokalnej (SKB, 63).

Młodość i dzieciństwo upłynęło mi na przyjemnych spotkaniach, wyjazdach i poznawaniu ludzi i świata na żywo, a nie „za szkłem”. Nie zamieniłbym swojego dzieciństwa na takie z obecnością nowych technologii (SMŻ, 55).

Następne pytanie było poświęcone potrzebom korzystania ze smartfona lub komputera w trakcie przerwy w pracy. Zagadnienie to jest o tyle ważne, że skupiamy się na grupie seniorów, którzy doświadczyli zarówno okresu bez dominacji technologii internetowej, jak i okresu rozpowszechnienia się nowych mediów, którzy często mają pracę związaną z korzystaniem z internetu. Okazuje się, że osoby badane w czasie przerwy w pracy zazwyczaj sprawdzają otrzymane wiadomości i nieodebrane połączenia, natomiast nie czują potrzeby korzystania z mediów społecznościowych w trakcie tych przerw.

Odnosząc się do zagadnienia roli nowoczesnych technologii w wychowywaniu dzieci, seniorzy rzadko wyrażają opinię, że nowoczesne technologie mogą pomagać w wychowywaniu dzieci. Uważają, że należy podchodzić do tej sprawy z rozsądkiem oraz umiejętnie limitować czas dziecka spędzany przed ekranem. Są też tacy, którzy kategorycznie twierdzą, że nowoczesne technologie wręcz utrudniają prawidłowy rozwój dziecka, które w czasie dorastania powinno skupić się na doświadczaniu rzeczywistości.

W kolejnym pytaniu skupiłam się na identyfikowaniu głównych trudności, z którymi spotykają się seniorzy w trakcie korzystania z nowoczesnych technologii. Osoby badane twierdzą zazwyczaj, że nie mają żadnych trudności w korzystaniu z komputera czy telefonu. Spowodowane jest to tym, że wszystkie umiejętności, jakie były im potrzebne, sprawnie opanowali i nie zagłębiają się w kolejne sfery nowoczesnych technologii. Czasami jednak deklarują pewne obawy w związku z korzystaniem z tych technologii, co może świadczyć o tym, że osoby starsze opanowały tylko pewien poziom biegłości w korzystaniu z nowoczesnych urządzeń i aplikacji, natomiast nie są gotowi na bardziej zaawansowany sposób ich używania.

Brak wiedzy technicznej w poruszaniu się po urządzeniach oraz lęk „co się stanie, jak kliknę”. Powoduje to pewne blokady i opory w pogłębianiu wiedzy na temat nowych technologii (SKB, 50).

Nieznajomość różnych programów oraz nieznajomość języków obcych (SMŻ, 64).

Nie mam większych problemów (SMŻ, 64).

Głównym celem kolejnego pytania: „Czy czujesz się gorszy od osób, które są obyte w świecie technologicznym?”, było zrozumienie emocji i doświadczeń seniorów w kontekście porównywania się do osób bardziej biegłych w technologii. Badana przeze mnie grupa seniorów deklarowała świadomość i odpowiedni poziom swoich umiejętności w tym zakresie. Tylko jedna osoba z badanej grupy twierdziła: „Czuję dyskomfort i zakłopotanie, że czegoś nie umiem” (SKB, 50). Pozostałe osoby nie odczuwały lub nie przyznawały się do negatywnych emocji w związku z tym, że czegoś nie potrafią bądź ktoś inny radzi sobie lepiej.

Wnioski

Analiza odpowiedzi grupy osób badanych na pierwsze pytanie badawcze: (Pb1) „Jakie są sposoby, cechy charakterystyczne i problemy związane z korzystaniem nowych technologii medialnych przez współczesnych użytkowników?”, prowadzi do wniosków, że sposoby, cechy charakterystyczne i problemy korzystania z tych technologii rzadko są wspólne dla osób starszych i młodszych, ponieważ zazwyczaj ujawniają się istotne rozbieżności. Cechą wspólną jest opinia, że internet jest znakomitym narzędziem, które ułatwia codzienne funkcjonowanie, a życie bez niego byłoby bardzo trudne, jednak starsi uważają, że życie bez internetu byłoby możliwe. Badani korzystają zarówno z komputera, jak i telefonu, jednak to drugie urządzenie jest dla nich lepszym rozwiązaniem, ponieważ zapewnia stały dostęp do sieci, który jest szczególnie ważny dla młodych osób. Permanentne podłączenie jest dla nich charakterystyczne

i różni ich od starszych badanych. Ogólną cechą charakterystyczną jest jednak dążenie do zapewniania sobie odpoczynku nocnego bez korzystania z urządzeń podłączonych do sieci. Inicjacja korzystania z nowych technologii następowała w sposób naturalny w życiu młodych osób, natomiast w życiu starszego pokolenia było to zazwyczaj związane z koniecznością korzystania z nich w życiu zawodowym. Użytkownicy internetu zdają sobie sprawę, że sieć nie jest miejscem całkowicie bezpiecznym, jednak w opinii starszych badanych w większym stopniu na te niebezpieczeństwa jest narażone młode pokolenie, chociaż z ich wypowiedzi wynika, że ich wiedza na temat zagrożeń jest ograniczona. Młodzi respondenci są bardziej pewni siebie w tym zakresie. Badani zgadzają się, że główną zaletą internetu jest szybki i łatwy dostęp do informacji, zasobów edukacyjnych, ułatwienie codziennego życia oraz usprawnienie komunikacji, za wadę zaś uznają narażenie na uzależnienie się, brak anonimowości i oszustwa internetowe.

Można także zauważyć istotne odmienności w zakresie sposobów korzystania z sieci, a zwłaszcza z mediów społecznościowych. Młode pokolenie traktuje te media często jako sposób na radzenie sobie z nudą, starsi zaś sięgają do nich raczej w konkretnym celu, ponieważ w czasie wolnym wybierają inne aktywności (np. czytanie książek). Natomiast jeśli chodzi o preferencje co do sytuacji związanych z korzystaniem z sieci, osoby badane są zgodne, że zdecydowanie preferują kontakt osobisty, zarówno w przypadku rodziny, jak i znajomych. Różnice w preferencjach korzystania z internetu ujawniają się w kontekście zakupów – młodzi uważają zakupy online za korzystane usprawnienie, starsi zaś wolą je robić w świecie rzeczywistym.

Problemy związane z korzystaniem z technologii medialnych dotyczyły głównie doświadczania hejtu w sieci, oszustw finansowych i wyłudzeń. Dla młodego pokolenia zasadniczym problemem były sytuacje związane z czasowym brakiem dostępu do urządzeń i sieci. Młodzi uczą się „obchodzić” ograniczenia ze strony rodziców, ponieważ sieć i media społecznościowe zapewniają im, bardzo ważny dla nich, dostęp do komunikacji z rówieśnikami oraz umożliwiają im rozwój osobisty i społeczny. Problemem są także sytuacje, w których badani korzystali z nowoczesnych technologii w sposób spontaniczny i nieprzemyślany (np. zamieszczenie komentarza lub kliknięcie w link), a skutki tych działań były trudne do odwrócenia.

Obserwacja specyfiki korzystania z nowych technologii medialnych przez młodzież (Pb2) wskazuje, że jest to dla nich narzędzie niezbędne do realizacji codziennych potrzeb osobistych, społecznych i edukacyjnych. Młode osoby przyznają, że media społecznościowe mają zasadniczy wpływ na ich życie, są źródłem informacji na temat tego, co się dzieje wokół nich, co się zmienia, jakie obowiązują trendy, pomagają im w rozwoju osobistym i społecznym. Permanentne podłączenie powoduje, że korzystanie z sieci towarzyszy im także podczas zajęć w szkole i nie zawsze pozwala w pełni uczestniczyć w zajęciach. Internet jest więc zarówno narzędziem ułatwiającym (źródło informacji), jak i utrudniającym edukację (rozpraszającym uwagę).

Seniorzy dostrzegają korzyści płynące z technologii, ale jednocześnie cenią sobie życie poza ekranem (Pb3): „Jaka jest specyfika korzystania z nowych technologii

medialnych przez osoby starsze?)”. Doceniają więc rolę nowoczesnych technologii w ich życiu, jednak są to osoby, które nie żałują, że zaczęły z nich korzystać dopiero na późniejszym etapie swojego życia, ponieważ identyfikują technologie medialne jako coś nienaturalnego, sztucznego, co czasem przeszkadza w odbiorze bodźców ze świata rzeczywistego. Na przykład media społecznościowe są przez nich używane zazwyczaj w sposób celowy (w konkretnym celu), a nie jako sposób na zabicie nudy (jak w przypadku młodych osób). Seniorzy są także sceptyczni co do pozytywnej roli nowoczesnych technologii we wsparciu wychowania dzieci i młodzieży. Zwracają uwagę na zagrożenia związane z nadmiernym korzystaniem z urządzeń i sieci. Starsze osoby niechętnie przyznają się do problemów z używaniem aplikacji internetowych i mobilnych, ponieważ uważają, że ten poziom umiejętności, który osiągnęli, jest dla nich wystarczający. Może to jednak stanowić barierę w dostosowywaniu się do szybko zmieniających się warunków świata wirtualnego.

Bibliografia

- Adamczyk M.D., Lisiecka-Bednarczyk A. (2022). Obecność i bezpieczeństwo osób starszych w cyberprzestrzeni. *Cybersecurity and Law*, 8(2), 219–229.
- Antosz P. (2014). *Aktywność młodzieży w Internecie i zagrożenia z nią związane*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- ARC Rynek i Opinia (2023). *Dojrzały konsumenci w sieci*. Pobrane 7 maja 2024 z: <https://arc.com.pl/gotowe-raporty-syndykatowe/dojrzały-konsumenci-w-polsce/>
- Babbie E. (2007). *Badania społeczne w praktyce*. Warszawa: PWN.
- Bauer Z., Pisarek W. (2006). Nowe media. W: W. Pisarek (Red.), *Słownik terminologii medialnej* (s. 130–131). Kraków: Universitas.
- CBOS (2023). *Korzystanie z internetu w 2023 roku. Komunikat z badań Nr 72/2023*. Pobrane 7 sierpnia 2023 z: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_072_23.PDF
- Czerniawska D., Fenrich W., Olcoń-Kubicka M. (2011). *Internet wzbogacił moje życie*. W: M. Olcoń-Kubicka (Red.), *Barier w korzystaniu z Internetu przez osoby w wieku 50+* (s. 15–21). Warszawa.
- Digital Poland (2023). *Technologia w służbie społeczeństwu. Czy Polacy zostaną społeczeństwem 5.0? Edycja 2023*. Pobrane 12 listopada 2023 z: <https://digitalpoland.org/publikacje/pobierz?id=361d97e9-ca5e-4614-afd9-d9d506c66033>
- Eurostat (2023). *96% of Young People in the EU Uses The Internet Daily*. Pobrane 10 listopada 2023 z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230714-1>
- Gudkova S. (2012). *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*. W: D. Jemielniak (Red.), *Wywiad w badaniach jakościowy* (s. 12). Warszawa.
- InfoSenior (2023a). *Badanie Infosenior. Edycja IV*. Pobrane 8 lipca 2023 z: https://zbp.pl/getmedia/6a0c1d08-5230-4530-a390-84da0ece2797/Prezentacja_InfoSenior_2023
- InfoSenior (2023b). *Polscy seniorzy online. Większość z nich ma bankowe konto internetowe [BADANIE]*. Pobrane 7 grudnia 2023 z: <https://forsal.pl/finanse/finanse-osobiste/artykuly/8641951,polska-seniorzy-bankowe-konta-internetowe.html>
- Kielczykowska A. (2023). *MZ: nadmierne korzystanie z nowych technologii to złożone wyzwanie dla zdrowia publicznego*. Pobrane 10 grudnia 2023 z: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/>

- news%2C97763%2Cmz-nadmierne-korzystanie-z-nowych-technologii-cyfrowych-zlozone-wyzwanie
- Krajowy Instytut Mediów (2023). *Polacy 50+*. Pobrane 8 lipca 2023 z: <https://kim.gov.pl/wyniki-badan/>
- Łukasik-Turecka A. (2023). Disinformation in the Polish Media Space in the First Year of Russia's Full-Scale Aggression Against Ukraine. *Przegląd Strategiczny*, 13(16), 251–260.
- Meszczyńska M. (2023). *Nie radzą sobie z biurowymi aplikacjami, nie umieją weryfikować źródeł. Kompetencje cyfrowe polskich uczniów są zadziwiająco niskie*. Pobrane 7 sierpnia 2023 z: <https://strefaedukacji.pl/nie-radza-sobie-z-biurowymi-aplikacjami-nie-umieja-weryfikowac-zrodel-kompetencje-cyfrowe-polskich-uczniow-sa-zadziwiajaco/ar/c5-17249277>
- NASK (2023). *Co robią nasze dzieci w sieci, czyli Raport z najnowszego badania NASK „Nastolatki 3.0”*. Pobrane 7 sierpnia 2023 z: <https://www.nask.pl/pl/aktualnosci/5316,Co-robia-nasze-dzieci-w-sieci-czyli-Raport-z-najnowszego-badania-NASK-Nastolatki.html>
- Nowak E. (2016). Teoria agenda-setting a nowe media. *Studia Medioznawcze*, 66(3), 11–24.
- Olak R. (2023). *Badanie EY Polska: Młodzi w internecie: bez kontroli, bez ograniczeń, bez świadomości zagrożeń*. Pobrane 7 sierpnia 2023 z: https://www.ey.com/pl_pl/news/2023/05/ey-ostrozni-w-sieci-mlodzi-w-internecie
- Petrosyan A. (2023). *Europe online penetration rate 2023 by region*. Pobrane 11 listopada 2023 z: <https://www.statista.com/statistics/1391410/europe-region-internet-penetration-rate/>
- Sadowski R. (2023). *Social media 2023*. Pobrane 5 grudnia 2023 z: <https://www.newspoint.pl/blog/social-media-2023-analiza-gemius-pbi-i-iab-polska-o-przyszlosci-mediow-spolesnosciowych>
- Szmiegielska B., Bąk A., Hołda M. (2012). Seniorzy jako użytkownicy internetu. *Nauka*, 2, 141–155.
- Szpunar M. (2008). Czym są nowe media – próba konceptualizacji. *Studia Medioznawcze*, 4(35), 32–40.
- Szymaniak M. (2023). *Seniorzy przyklejeni do ekranów. Scrollują telefon, zamiast pobawić się z wnuczką*. Pobrane 12 listopada 2023 z: <https://spidersweb.pl/plus/2023/11/seniorzy-smartfony-uzaleznienie>
- Techmańska B. (2019). *Czy młodzi ludzie potrafią korzystać z Internetu? Uwagi i spostrzeżenia. Edukacja – Technika – Informatyka*, 2(28), 245–251.
- Tyszkowski J. (2022). Wykluczenie cyfrowe. Pobrane 12 listopada 2023 z: <https://vibez.pl/wydarzenia/wykluczenie-cyfrowe-dotyka-milionow-polakow-nie-tylko-seniorow-6822230214589280a>
- UKE (2023). *Jak młodzi użytkownicy korzystają z usług telekomunikacyjnych – wyniki badania dzieci i rodziców*. Pobrane 8 sierpnia 2023 z: <https://uke.gov.pl/blog/jak-mlodzi-uzytownicy-korzystaja-z-uslug-telekomunikacyjnych-wyniki-badania-dzieci-i-rodzicow,70.html>
- Wrótniak J. (2018). Portale społecznościowe w edukacji współczesnej młodzieży. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 3(25), 178–182.
- Zakrzewski P. (2023). *Seniorzy w sieci – cyberbezpieczeństwo starszych osób w sieci*. Pobrane 10 grudnia 2023 z: https://demagog.org.pl/analizy_i_raporty/seniorzy-w-sieci-cyberbezpieczenstwo-starszych-osob-w-sieci/